

**Antoninus Diana Panormitanus, Clericus Regularis, Doctor
Celeberrimus, Coram S. D. N. Alexandro VII. Episcoporum
Examinator, & Sancti Officij Regni Siciliae Consultor,
Coordinatus, Seu Omnes ...**

Diana, Antonino

Lugduni, M. DC. LXXX.

172. Senator civiitatis emebat salman frumenti ad tarenos v. g. 30. sed
asserebat illum emisse ad tarenos 36. quævisit, an possit uti Bulla
Compositionis, cum illud frumentum illo cariori pretio ...

[urn:nbn:de:hbz:466:1-76369](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-76369)

Prima opinio negat Ita Iacobus de Graffels in *decis. part. 1. lib. 2. c. 37. n. 8.* cum Medina, Pedraza, & alijs. Et ratio est: quia necessitas, & iusta causa, quae excusant ab integro ieiunio, non excusant ab omni parte illius: Praeceptum enim Ecclesiae, licet in totum seruari non possit, in parte, quae seruari potest, seruandum est *ex cap. cum dilecti, & ibi glossa, & DD. de dolo, & contrum.*

2. Secunda opinio affirmat: & illam docet Caietanus in *2. 2. q. 147. art. 8.* Llamas in *sum. p. 3. c. 5. §. 2. 6.* Henriquez *lib. 7. c. 13. n. 12.* Filiucius *tom. 2. tract. 27. part. 2. c. 3. num. 52.* Azorius *part. 1. lib. 7. c. 10. quest. 3.* Toletus *lib. 6. cap. 3. num. 4.* cum alijs. Et ratio est: quia abstinentia ab esu carnis est de substantia ieiunij, ergo, qui ex privilegio Bullae dispensatus est quoad comestionem carnis, eo ipso dispensatus videtur in praeecepto ieiunij.

3. Tertia opinio distinguit: vel enim dispensatus ad esum carnis, edat carnes, quia pisces nocere saluti solent; vel ut vires amissas recuperet, priori modo dispensatus tenetur ad ieiunandum, altero vero minime, & ideo pluries edere potest: & ita docet Cenedo in *suis 99. canonicis q. 40. n. 6.* Fernandez in *exam. Theol. mor. p. 3. c. 9. §. 5. n. 3.* Bonacina *de legib. disp. 10. quest. 1. punct. 2. num. 3.* Reginaldus in *praxi tom. 1. lib. 4. cap. 14. num. 168.* Lessius *de iustit. lib. 4. cap. 2. dub. 6. num. 45.* & alij.

4. Omnes istae tres opiniones sunt probabiles; sed secunda videtur mihi probabilior. Notandum est etiam, quod quando per Bullam quis dispensatus est, ut comedat carnes, & lacticia, potest simul comedere pisces. Ita Reginaldus, Filiucius, Fernandez, *vbi supra*, Nugnus in *3. p. tom. 2. tract. de Bulla, §. 8. dub. 4. sect. 6.* Acolta in *explic. Bull. q. 80.* quidquid in contrarium asserat Nauarrus, quia hoc sine peccato fieri aliquando potest; ut si una cum carnibus non nocent; parum piscibus comedendo facultas appetitiua excitetur; vel dato, quod contra temperantiam peccetur, non tamen ieiunium frangitur, a quo ex iusta causa dispensatio largita fuit. Et ita etiam docet Villalobos in *summa, tom. 1. tract. 3. dubitat. 8. numero 10.* qui citat Azorium, & respondet ad argumentum Nauarri.

RESOL. CLXXI.

De privilegio Bullae Cruciatæ edendi carnes ex licentia cuiusque Medici.

Et an hoc privilegium deseruiat, quando causa est dubia?

Et qui habet experientiam antiquam sibi esse nocivum, carnibus non uti in Quadragesima, an teneatur in futuris Quadragesimis abstinere se a carnibus ad experiendum, an nocuum exoriatur?

Et qui ex iusta causa in Quadragesima comedunt carnes, an peccent contra temperantiam naturalem, si ad excitandum appetitum parum piscati sumant?

Et an in tali casu incurrant in excommunicationem, latam in aliquibus Diocesis contra comedentes piscium, & carnes in Quadragesima? Ex part. 3. tr. 5. & Mis. 1. Ref. 70.

Pro hac doctr. ex causa dubia, quavis absque Cruciatæ inf. in tr. 6. lege doct. Ref. 73. & aliam Ref. & §. eius not.

Aliqui putant hoc privilegium deseruiere, quando causa est dubia; & se fundant in doctrina Lessij *lib. 4. cap. 4. cap. 2. dub. 6. n. 41.* Vegæ in *sum. part. 1. cap. 14. cap. 36.* Armillæ *ver. ieiunium, n. 6.* Syluestri *eadem verb. num. 20.* Filiucij *tom. 2. tr. 27. c. 6. n. 128.* & aliorum.

2. Sed contrariam asserit Sancius in *selectis, cap. 51. num. 9.* nam cum dicti Auctores fateantur existente causa manifesta non egere ieiunantem dispensatio-

ne; eodem modo dubia causa existente, opus non erit dispensatione, cum idem ius habeat aliquis ad fugiendum damnum certum venturum, atque illud de quo rationabiliter dubitatur exoriturum; sicut quod probabilius dubitat, quod in extremam necessitatem deveniet, si extremè indigenti subueniat, non tenetur subuenire. Dices, in hoc casu ius dubium vincit ius certum, sed hoc est absurdum; ergo, &c. Respondet Sancius, quod quamvis praeeptum abstinentiæ a carnibus sit certum, & in possessione obligandi. At tamen etiam ius ad conservandam vitam in homine certum est, & antiquius, & antiquior etiam est possessio in illo ad conservandam suam vitam, & a strictiore iure orta. Nam in homine non solum est ius certum ad certè conservandam vitam, sed etiam est illi ius certum ad non exponendam vitam periculo dubio eam amittendi, & quamvis dubium sit homini, an ex abstinentia a carnibus sit detrimentum passurus in salute, non est tamen illi dubium, quod ius habeat certum non se committendi tali dubio. Quando igitur virtute Bullae Cruciatæ conceditur facultas edendi carnes ex licentia vtriusque medici; non intelligitur quando causa est manifesta, quod nocet saluti abstinentia; nec quando dubitatur prudenter quod nocerit, sed quando causa est solum sufficiens ad petendam dispensationem, non tamen ad comedendum carnes absque illa. Unde sit, Doctores dicentes tunc recurrendum esse ad superiorem ad petendam dispensationem in ieiunio, vel in esu carnis, quando causa est dubia, non intelligendos esse id asserere, quod fuerit dubium, magnum nocuum exoriturum ex observatione ieiunij; nam tunc necessaria non videtur dispensatio, ut probatum est, sed quando dubitaretur aliquale nocuum promanaturum, quod quamvis actu existeret, obligatio ieiunij vel abstinentia a carnibus non cessaret, cum leges positivæ cum aliquo labore obligent, & detrimento; illa tamen causa dubia obiecta Pontifici sufficiens esset ad imperandam dispensationem. Hæc omnia Sancius, quæ apud alios non inveniunt.

3. Notandum est tamen hæc obiter, quod qui habet experientiam antiquam, sibi esse nocivum, carnibus non uti in Quadragesima, non tenetur in futuris Quadragesimis abstinere a carnibus ad experiendum, an nocuum exoriatur; quia aliis nunquam licitum esset carnibus uti ob præseruationem; nisi maxime dubitetur causam nocuum cessasse. Ita Ioannes de la Cruz in *director. conscientie, p. 1. pr. 3. art. 4. dub. 9. concl. 4.* Sancius *vbi supra, n. 23.* & alij.

4. Nota etiam, quod ex iusta causa in quadragesima comedentes carnes, nec peccant contra temperantiam naturalem, si ad excitandum appetitum parum piscati sumant. Nec in tali casu incurunt in excommunicationem latam in aliquibus diocesis contra comedentes piscatum, & carnes in Quadragesima. Et potest sumi in magna quantitate cum carne, quia ex esu illius non laeditur salus. Ita Sanchius loco citato *num. 21.*

RESOL. CLXXII.

Senator Civitatis emebat salmam frumenti ad tarenos v. g. 30. sed assererat illam emisse ad tarenos 36. quævis, an possit uti Bulla Compositionis, cum illud frumentum illo cariori pretio emissent ciues in pane edendo, qui modo ignoratur, quinam sint?

Et pro praxi huius difficultatis alia similes etiam explanantur circa hoc passim contingentes, & tota doctrina est valde notanda, & menti tenenda a Confessariis pro piscatoribus, dulciatoribus, campanibus, tabernariis, & similibus.

Et late discutitur in prædictis casibus, cui facienda est restitutio; vel an possint supradicti Bulla compositionis uti? Ex part. 4. tit. 4. & Misc. Ref. 46.

¶ 1. Videtur prima facie in tali casu supradictum posse sumere Bullam Compositionis, quia, ut observat Egidius Trullench in *expos. Bullæ Cruciatæ lib. 2. dub. 4. n. 4.* ex Rodriguez in omnibus casibus, in quibus obligat restitutio, & non inveniuntur creditores certus, cui fieri possit, habet locum Bulla Compositionis. Sed hoc accidit in casu nostro, quia damnatum ex supradicta fraude passus fuit aliquis, qui modò nascitur, videlicet ementes panem coctum, ergo, &c. Unde casus iste similis est casui pistorum, dulciariorum, capponum, cereariorum, laniorum & similibus, qui quidem omnes cum in vendendo fraudaverint ementes, illisque nesciant, possunt beneficio Bullæ Compositionis gaudere, ut tenet expressè novissimè Ludovicus à Cruz in *expos. Bullæ Cruciatæ dispur. 3. dub. 1. num. 3.* & Perez de Lara in *compend. trium Gratiarum lib. 1. fol. 45. num. 18.* vbi sic ait. [Item si aliquis non ha vendido vino aguado por puro, o medido con falsa medida, o huicere vendido otra cosa alguna con menores pesos, o medidas, o vendido vna cosa por otras, o mezclado o pesado, o mal medido no sabiendo à quien lo huicere vendido se puede dello componer.] Sic ille. Et ita dictum Senatorem posse sumere Bullam Compositionis, tenuit quidam doctus Magister ex Dominicanorum familia.

¶ 2. Sed resolutio huius casus pendet ex illa questione, an quando damnatum illatum est multis de civitate, quos tamen in particulari ignoras, siue quia in prædam data est, siue quia vsuris, aut fraudibus vendendo vltus es, tenearis eidem civitati restituere, an satis sit pauperibus? Et quidem communis opinio docet, quòd in illis, quæ communitati, aut maiori eius parti debentur, non erunt bona iudicanda incerta, etiam si in particulari ignores quòd cuique debeatur; & ita docet Malderus in 2. 2. D. Thom. tract. 3. cap. 4. dub. 2. Becanus in 2. 2. tom. 2. de instr. quest. 44. de restitut. num. 2. Gordonus in Theol. moral. tom. 1. lib. 5. quest. 5. cap. 9. num. 22. & alij. Unde in tali casu pecunia non est restituenda pauperibus; sed modum restituendi ponit Fillucius tom. 2. tract. 3. cap. 4. num. 97. Nauarra de restit. lib. 4. cap. 2. num. 66. Molina de instr. tom. 3. tract. 2. disp. 745. num. 2. vbi sic ait: Quando aliquid esset incertum, ad quem, aut ad quos in singulari attineret, quia aliquis vendendo in aliqua civitate, aut oppido multos defraudavit in pondere, aut mensura, aut admittendo aquam vino, quod est in vini mensura defraudare, aut alio simili modo, ignorèretque ementes in particulari, & quantum vnumquemque per minima defraudaverit, tunc si coniectura sit plus minus perferre eisdem ementes, aut ementium hæredes, optimè restituendi modus erit, ut tantum det qui ita defraudavit in pondere, aut mensura accrescat, vel debeat in pretio, itavt ad æqualitatem eidem Republicæ restituat quoad eosdem emptores quàm maximè fieri poterit. Ita Molina locis citatis, quibus adde Sylvestrum in 2. 1. D. Thom. quest. 62. art. 3. queritur 1. con. 2.

¶ 3. Quod autem in casu nostro restitutio possit fieri modo quo supra asserit Molina, clarum est, nam Senatore supradictus potest per tertiam personam mittere summam defraudatam in emptione frumentorum ad Magistratus civitatis cum hoc onere, ut per aliquod tempus faciant panem coctum populo minori pretio vendere, vel eius mensuram accrescere vsquequòd perveniant ad summam restitutam vnciarum 800. & ita hunc casum in terminis terminantibus, ut dici solent, in resolutione esse inveniendum à doctissimo Petro

Nauarra de restit. lib. 4. cap. 2. num. 69. vbi sic ait: Secundò colligo, cuius casus, qui sapius est à nobis requisitus, resolutio. Quidam vendidit civitati Para el Posito, o Aloy triticum tempore necessitatis plus iusto pretio per legem taxato, modò dubitatur cui potissimum restituitur? numquid communitati, id est, Posito, vel Aloy, aut pauperibus? Audiui nonnullos doctissimos homines respondere solitos pauperibus, & non communitati, seu Posito restitutionem faciendam esse. Probant ea ratione, quoniam communitas non fuit læsa, sed civis: ex hoc autem prædictæ sententiæ fautores colligunt, quòd qui ita acrius vendiderunt communitati, possunt pauperibus restitutionem facere, vel se componere, cum sit debitum incertum, utpote particularibus de Republica tam civibus, quàm alienigenis. Hæc igitur resolutio, etsi doctissimorum, & à me suscipiendorum virorum sit, non omnino mihi probatur, non enim vel pauperibus tribuendo, vel se componendo liberantur à restitutione nam cum extant damnatum passus, & aliquo modo cogniti, iis quantum fieri potest, restitutio est facienda: si autem ille restituit ipsi Posito, vel Aloy, proculdubio in distributione per civitatem faciendam panis pretium minuetur, ac proinde idem illi, vel certè plures ex illis, qui damnatum passus sunt carius emendo, vilius emendo recompenlabuntur; quare non iustum videtur, ut vel pauperibus tribuat, vel se componat. Hæc Petrus Nauarra *vbi supra*, satis, ut dixi, conducentia ad casum nostrum, quæ omnia confirmat Layman in Theol. mor. lib. 3. sect. 5. tract. 2. cap. 9. num. 2. & Reginaldus in praxi tom. 1. lib. 10. cap. 14. sect. 2. num. 205. vbi sic asserit. Id quod per iniuriam singularibus civibus factam minutatim acquisitum est, ut per minutas venditiones olei, vini, tritici, aut similibus, restituendum est ipsis singularibus civibus, non autem pauperibus si quis modus sit quoad ipsos, vel ad maiorem ipsorum partem debitum perventurum esse verisimiliter existimetur. Ratio est, quia tunc dominus in rem restituendam ius suum retinet, nec in pauperes, cum ille non sit omnino ignotus, translatus est. Ita Reginaldus.

¶ 4. Ex quibus patet responsio ad argumenta superius adducta. Et ad primum dico, quòd bona restituenda in nostro casu non dicuntur simpliciter incerta, ut docet Layman, Malderus, Gordonus, & alij *vbi supra*, ergo non sunt pauperibus restituenda, & ideo non est locus Bullæ Compositionis. Ad secundum quod asserbat Ludovicus à Cruz *vbi supra*, cappones, tabernarios, &c. qui in aliqua civitate defraudaverunt in pondere & mensura, &c. nescientes ementes in particulari posse sumere Bullam Compositionis, ergo, &c. respondeo contrarium docere Villalobos in summ. tom. 1. tract. 29. num. 36. vbi sic asserit: [La duda es si sabiendo el lugar donde se vendio, aunque no se sepan determinadamente las personas ha lugar la composicion, como si vn tauernero vendio en vn lugar con falsa medida, o en otra manera mal quatro meses vino, en lo qual sabe que tiene mal lleuado tanto dinero, aunque no sabe en particular quanto à este o aquel, en tal caso es mi parecer, que no ha lugar la composicion, como no lo ha quando se duda entre dos à quien se deve, que se ha de repartir pro qualitate dubij, ij assi este tauernero ha de restituyr, o dandolo para gastos communes del Consejo, o dando el vino mas barato por otro tanto tiempo.] Ita ille.

¶ 5. Verum si aliquis instabit percontando, an ego supradictam sententiam, quam improbaui, improbabilem iudicem? respondeo quòd hoc non audeo dicere ex reverentia quam debeo D. Thomæ omnium Magistro, qui in 4. sentent. distinctione 15. questione 1. articulo 5. docuit prædantem civitatem posse restituere

pauperibus illius villæ, aut in alios vsus ciuitatis expendere, secundum arbitrium Episcopi, vel eorum ad quos cura illius ciuitatis spectat, in qua disunctiua propositione, vt recte aduertit Petrus Nauarra de reser. lib. 4. cap. 2. num. 65. vtramque opinionem probasse videtur; igitur cum ex D. Thom. in tali casu, cuius ratio militat etiam in nostro, restitutio possit fieri pauperibus, erit locus Bullæ compositionis, nam vt obseruat Egidius Trullench in exposit. Bullæ Cruciate, lib. 2. dub. 4. num. 4. & alij quotiescunque aliqua ex obligatione restitutionis cedunt pauperibus, potest fieri compositio; & ita hanc sententiam in terminis casus, de quo loquimur, tenet Vasquez in opus. de reser. cap. 5. §. 4. num. 47. & Lopez in infirmit. part. 1. cap. 137. Sed ego, vt dixi, in praxi non recedem a negatiua sententia, quam supra factis firmavi, & in specie contra opinionem D. Thom. adest Caicranus in 2. 2. question. 62. artic. 5. ad 3. vbi mordicus tenet restitutionem ex prædata ciuitate non esse dandam, nec pauperibus, nec edificanda Monasteria cum extent damnum passu, & contra Vasquez adfunt omnes Doctores Societatis Iesv, & alij; vel dici potest quod ipse loquitur in casu, quo restitutio esset facienda simpliciter ciuitati, quæ damnum minimum passa est, & non quando restitutio præbetur ciuitati, vt ipsa modo, quo supra dictum est ad ipsos ciues restitutam pecuniam peruenire faciat qui damnum passi sunt, vel loquitur quando, vt obseruat Maldetus de iur. tract. 4. cap. 4. dub. 2. pecunia restituenda esset tam exigua, vt parum admodum ex ea ad singulos dominos partita veniret, quod non accidit in casu nostro, in quo summa restituenda ascendit ad uncias 800.

RESOL. CLXXXIII.

An qui sit vendidisse vinum, & in tali loco vel misum aqua vel cum falsa mensura, ignorat tamen damnificationis, possit sumere Bullam compositionis? Idem dicend. m est de Macellariis, Cauponibus, Pistolaribus, &c. Ex parte 4. tractatu 4. & Miscellan. Ref. 113.

Pro contentis in hac Ref. late in Ref. practica.

§. 1. Negatiuam sententiam tenet Villalobos in Summa, tom. 1. tractatu 29. num. 30. vbi sic ait: [La duda es si sabiendo el lugar donde se vendio aunque no se sepan determinadamente las personas ha lugar la composicion, como se vn tauernero vendio en vn lugar con falsa media o en otra manera mas quarto meles vino en lo qual sabe que tiene mal lleuado tanto dinero aunque no sabe en particular quanto a este o a quel, en tal caso es mi parecer que no ha lugar la composicion, como no lo ha quando se duda entre dos a quien se deve que se ha de reparir pro qualitate dubij, y assi este tauernero ha de restituyr o dandolo para gastos communes del consejo, o dando el vino mas barato por otro tanto tiempo.] Ita ille.

2. Sed contrariam sententiam docet nouissimè Egidius de Trullench in exposit. Bullæ Cruciate, lib. 3. cas. 18. num. 2. quia in tali casu potest fieri restitutio pauperibus; ergo compositio habet locum. Igitur tabernarij, macellarij, cauponones, pistores, &c. qui falsis ponderibus, vel mensuris ab emptoribus aliquid plus iusto acceperunt, & ignorant à quibus acceperint, poterunt per Bullam, aut Commissarium componi, quod intelligendum est, vt supradictas fraudes praua positua confidentia huius Bullæ non commiserint. Sed de hac questione alibi fusius dictum est, ad quem locum me refero.

Alibi fusius in Ref. que hic est antecedens.

RESOL. CLXXIV.

An facta compositione bonorum incertorum per Bullam, comparente vero Domino teneatur, qui se composuit, ad restitutionem?

Et an Episcopus possit concedere supradictam Bullam compositionis pro sua tantum Diocesi? Ex part. 4. & Misc. Ref. 112.

§. 1. Affirmatiuè respondet Villalobos in Summa, tom. 1. tract. 19. num. 9. vbi docet adesse in tali casu obligationem restituendi [antes de la sentencia las cosas que estan alteradas, y se ya se consumieron, se ha de restituyr a quello en que factus est locupletior bona fide despues de hecha la composicion, la razon es porque ni el Papa intendo; ni deua consentir que perciendo el verdadero señor no viese obligacion a boluerceloni quando privado el señor del dominio de la cosa de fuerte que pateciendo no se le deua boluer en si misma, o lu equiualente.] Ita ille, qui citat Caicranum, Sorum & Lopez, quibus adde Rodriguez in Bulla composit. dub. 6.

2. Sed mihi negatiua sententia magis placet, quam tucur Bannez in 2. 2. question. 26. artic. 7. dub. 8. Henriquez lib. 7. cap. 34. num. 6. Acosta in Bulla Cruciate, quest. 93. & Trullench in exposit. Bullæ lib. 3. dub. 8. quia hæc compositio acquiritur prescriptioni, sed qui legitime præscripsit, postea domino comparente non tenetur restituere, vt ipse Villalobos concedit. Ergo neque qui legitime se composuit, sicut enim Respublica habet facultatem dominia transferendi media prescriptione, & ita Papa media compositione, quia ipse est administrator bonorum temporalium in quantum concernunt bonum spirituale, Vide etiam alias rationes penes dictum Trul. ubi supra.

3. Notandum est etiam hic obiter contra Sylvestrum, Cordubam & Rodriguez posse Episcopum concedere Bullam compositionis pro sua tantum diocesi. Ita Villalobos loco citato, num. 11. Trullench dubit. 1. num. 3. Henriquez lib. 7. cap. 33. num. 4. quia nec iure naturali, nec humano probatur id esse seruatum Papæ, iuste enim credi potest voluntatem creditorum esse vt Episcopus consulat conscientiam subditorum incerta debentium, nec valet dicere non esse id positum in consuetudine, quia fortè id ex eo prouenit, nam Pontifex concedit Bullam Compositionis, qua sufficienter prouidetur in hac re conscientiam fidelium.

RESOL. CLXXV.

An infirmus possit mandare in testamento, vt post mortem hæres, seu executor sumat pro illo Bullam Compositionis?

Et notatur primo Bullam Compositionis non prodesset, qui parua eius confidentia bona aliena illicitè acquisierunt.

Secundo queritur, quod si creditor ita absens est, vt nequeus illi debitum persoluere, neque sperari breui tempore posse, ob cuius causam excusatur a restitutione facienda, in isto casu an locus Compositionis sit?

Tertio docetur magnam controuersiam esse, an si bona, quæ tibi in hac Compositione remissa sunt, exent in specie, vel æquiualeter, quatenus eorum occasione diuina fuerit, non creditor comparet, neque præscriptio reueri potest, teneatur ea creditori reddere? Ex part. 11. tract. 8. & Misc. Refol. 11.

§. 1. Casum